

KONAK ROMANINDAKİ BÖRK VE KILIÇ ETRAFINDA AHİLİĞİN İZLERİ*

Traces of Ahi Community around the Cap and Sword in the *Konak* Novel

Derya KILIÇKAYA**

Öz

Bu çalışmada, Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun 1973 yılında yayımlanan *Konak* romanındaki iki nesneden hareketle Ahiliğin izleri araştırılacaktır. Bu nesnelere biri, bir Ahi başlığı olarak da bilinen börtür. Diğeri ise yine Ahilerin de kullandığı ve kuşandığı bir silah olan kılıçtır. Araştırma, Sepetçioğlu'nun sadece bu romanını kapsamaktadır. Araştırmanın amacı ise Ahilikle ilişkili olan börtü ve kılıçtan hareketle, romanda pek de ön plana çıkartılmamış olan Ahilik müessesesinin izlerini sürmektir. Araştırma sırasında, bahsi geçen romandaki kişilerin bu iki nesneyi kullanımları üzerinde durulmuştur. Bu nesnelere börtü, sadece kişilerin başlarında görülürken kılıç ise romanda tartışma konusu olan ve sözü edilen bir nesne konumundadır. Börtü, romanda hangi kişilerin giydiği araştırma için önem arz ederken elbette ki bu börtünün rengi de önemli hâle gelmektedir. Araştırma sonucunda *Konak* romanında Ahilik müessesesinin doğrudan ve apaçık anlatılmadığı, bunun yerine özellikle börtü ve kılıç nesnelere etrafında bu kuruma değinildiği görülmüştür. Roman kişileri arasında zanaatkarların da yer alıyor olması, Ahilikle ilgili bu tasavvurları kuvvetlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Konak*, Roman, Börtü, Kılıç, Ahilik.

Abstract

In this study, the traces of Ahi (brotherhood; Turkish-Islamic guild) community will be investigated based on two objects in the novel *Konak* published by Mustafa Necati Sepetçioğlu in 1973. One of these objects is börtü known as an Ahi cap. The other one is sword; a weapon used and equipped by Ahis. This study is limited with Sepetçioğlu's novel. The research aims to follow the traces of the Ahi organization, which is hidden between lines of the novel, with börtü and sword associated with the Ahi brotherhood. During the research, the use of these two objects in the novel in question was emphasized. While börtü is seen only on people's heads, the sword is an object of discussion in the novel. Knowing the colour of the hat is as significant as knowing who wears it. As a result of the research, it was seen that the Ahi establishment was described around the objects of börtü and sword, rather than being directly and explicitly described in the novel *Konak*. The presence of artisans among the characters strengthens this argument on Ahis.

Keywords: *Konak*, Novel, Börtü, Sword, Ahis.

* Bu makaleyi, 11 Nisan 2020'de 22 yaşında koronadan kaybettiğim İTÜ Uçak Mühendisliği son sınıf öğrencisi kardeşim Emircan Kılıçkaya'ya ithaf ediyorum.

Geliş Tarihi: 20.03.2020, Kabul Tarihi: 28.08.2020. DOI: 10.34189/hbv.97.009

** Öğr. Gör. Dr. Kocaeli Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölümü, Kocaeli/Türkiye, deryakilickaya85@gmail.com, ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5964-5485>

1. Giriş

Ahilik, Türkçe Sözlük'te “Kökleri eski Türk törelerine dayanan ve Anadolu'da yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaatkâr, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan ocak” olarak tanımlanır. Bugüne kadar “Ahilik” ve “fütüvvet” sözcükleri hep birlikte kullanılmış ve bu iki kavramın birbiriyle olan ilişkisi dile getirilmiştir. Arapça bir kelime olan fütüvvet, dinî ve mesleki birlik anlamına gelmektedir. Ahilik müessesesi, 13. yüzyılda Anadolu'da tam teşekküllü bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu kurumun temelini, Abbasi halifesi tarafından kurumsallaştırılan fütüvvet teşkilatının oluşturduğu belirtilir. Bu konudaki yaygın ikinci görüş ise Ahiliğin Orta Asya kökenli olduğuna dairdir. Gerçekten de Ahilik, esas itibarıyla Orta Asya'ya dayanmaktadır. Kaldı ki yapılan son araştırmalarla, Orta Asya Türk tarihi açısından önem arz eden Uygur Türklerinde dahi 9. yüzyıldan itibaren fütüvvet kültürünün varlığı ve bu kültürün Ahilik teşkilatına olan etkileri ortaya konmuştur.¹ Kısacası, bu ocağın kökleri eski Türk törelerine dayanmaktadır. Abbasiler etkisinde oluşturulmuş bir kurum olsa dahi Türkler, Ahiliğe fütüvvet teşkilatından farklı özellikler de sokmuşlardır. Orta Asya'dan getirdikleri eski Türk töreleriyle beraber, kendileri için çok yeni olan bu teşkilatı yeniden şekillendirmiş ve dönüştürmüşlerdir. Bunda, Ahi Evran'ın da Orta Asya kökenli olmasının büyük payı vardır. Sonuçta o, Asya'dan Anadolu'ya gelen ilk düşünürler arasında yer alır ve Hoy'da doğmuş, burada eğitim almıştır. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türk zanaatkârlar tarafından geliştirilen Ahilik sayesinde Türkler, diğer milletlerden olan sanatkârlar karşısında tutunabilmişlerdir.

Mustafa Necati Sepetçioğlu, roman, hikâye² ve tiyatro eseri gibi çeşitli alanlarda kalem oynatmış bir yazardır. Kendisi, “Dünkü Türkiye Dizisi”nde yer alan *Konak* romanını 1973 senesinde yayımlar. Bu dizide yer alan romanların adları sırasıyla şöyledir: *Kilit, Anahtar, Kapı, Konak, Çatı, Üçler-Yediler-Kırklar, Bu Ath Geçide Gider, Geçitteki Ülke, Darağacı*. Dizinin dördüncü sırasında yer alan *Konak*, Kumral Dede ile Yesevi dergâhı şeyhi Hazret-i Pir arasında geçen bir konuşma ile başlar. Kumral Dede, toprak ve bitkilerle uğraşan bir bahçıvandır. Kumral Dede'nin toprakla ilgilenen bir bahçıvan olması, roman için bir anlam taşımaktadır. Toprakla uğraşan kişi, aynı zamanda bulunduğu coğrafyayı vatanlaştıran da kişidir. Kumral Dede ise Yesi'den özel olarak Anadolu'ya gönderilmiş bir dervıştır (Yetiş, 2007: 5). Dolayısıyla, yazar tarafından romanda Anadolu'nun vatanlaşmasında ve İslamlaşmasında önemli görevleri olan Yesevi dervişlerine bir atıfta bulunulmuştur. Romanda, Yesevi dervişlerine yer verilmesi ise Ahilik açısından ayrı bir önem arz etmektedir; çünkü araştırmacılar tarafından Ahilik, Yeseviliğin devamı niteliğinde bir teşkilat olarak görülmektedir (Yüksel, 2018: 61).

Kumral Dede ile Yesevi dergâhı şeyhi Hazret-i Pir arasında geçen konuşma, bugün Kazakistan'a bağlı olan Yesi'deki tekkede geçer. Kumral Dede, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair menkıbelerde; yani hikâyelerde adı geçen Anadolu dervişlerinden biridir. Kumral Abdal adıyla da bilinir (Çakmak, 2011: 20). Kumral

Dede, aynı zamanda romanın ana kişilerinden de biridir. Roman boyunca okuyucu, onun Yesi'den kalkıp Anadolu'ya nasıl geldiğini ve sonrasında bu coğrafyada neler yaptığını görür. Kumral Dede'nin yolculuk sırasında tanıştığı ve görüştüğü insanlar, daha sonra Anadolu'da da karşısına çıkacak ve bu dervişin etrafında bir halka oluşturacaklardır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Konak* romanının hâkim şahsiyeti olan Kumral Dede'yi ve etrafındaki diğer kişileri anlatırken Ahilik ile ilgili olan börk ve kılıç unsurlarını ne derece kullandığını araştırmak ise bu yazının gayesidir.

Bu romanda, Ahilik müessesesi tam anlamıyla öne çıkarılmamış ve anlatılmamıştır. Buna rağmen Ahilik ile ilgili börk ve kılıç gibi unsurlar, yazar tarafından romana ustalıklı yayılmış ve kimi zaman okuyucunun karşısına çıkarılmıştır. Elbette ki ele alınan bu iki unsur, sadece Ahilik teşkilatında görülebilen öğeler değildir. Diğer kurumlarda da görülebilen sosyokültürel yapıdaki bu unsurlar, roman okuyucusuna daha çok Ahilik teşkilatını hatırlatır ve çağırıştırır. Bu sebeple makalede börk ve kılıcın, özellikle Ahilik müessesesine gönderme yapan iki öge olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, gizlenmiş ve pek de göz önüne getirilmemiş olan bu öğeleri ön plana çıkartmak ve değerlendirmektir.

Romanın önemli şahsiyetlerinden biri olan Şeyh Edebalı'nın, aslında bir Ahi olması da Ahilik ile alakalı olan börk ve kılıç gibi unsurların romana girmesini sağlamıştır. Her ne kadar, romanda Şeyh Edebalı'nın Ahiliği pek vurgulanmasa da onun Ahilerle olan ilişkisi yazar tarafından çeşitli değinmelerle dile getirilmiştir. Kısacası bu makalede, kökleri eski Türk törelerine dayanan Ahiliğin *Konak* romanındaki izleri, börk ve kılıç nesnelere etrafında sürülecektir.

2. Bir Ahi Başlığı Olarak Börk

Börk, bir başlık çeşididir ve genellikle hayvan postundan yapılır, sivri uçlu ve koni şeklindedir. Börk kelimesi, bu genel manasıyla ele alındığında bu başlığın Orta Asya'daki kurganlarda; yani mezarlarda dahi bir imge olarak bulunduğu görülür. Bilge Kağan'ın kabartmasında, Kül-Tegin'in kartal armalı börkü görülürken Türkistan'daki sikkelerde ise hükümdar ve hatunların tasvirlerinde yine börk görmek mümkündür. Bazen, bu yüksek kürklü börklerin ortalarına kıymetli taşlar da bulunduğu bilinmektedir. Börk, çok eskiden beri Türklerin önemli bir eşyası olmuştur (Aktaran Türk, 2018: 161). Öyle ki Kaşgarlı Mahmut'un eserinde yer alan bir atasözünden eski Türkler içerisinde börk giymeyen hiç kimsenin bulunmadığı anlaşılır. Bu atasözü şu şekildedir: "Dîvânü-Lugati't-Türk: Tatsız Türk bolmas, başsız börk bolmas. 'Tatsız Türk olmaz, başsız börk (serpuş) olmaz. Başsız börk olmadığı gibi Farssız Türk de olmaz.' (DLT 176/151)" (Adilov, 2019: 21). Kısacası, Türk giyiminde börk, mühim bir yere sahiptir:

"Türk giyiminde börk önemli bir yere sahipti. Börk imal etmek için kalıp kullanılıyordu. Kalıp ya kâğıttan yahut da çamurdan yapılıyordu. Kâğıt parçalara ayrılarak veya oyularak börk kalıbı haline getiriliyordu. Bu kalıplara göre malzeme

kesilmek suretiyle börk üretiliyordu. Börk yapımında özel aletler de kullanılıyordu. ‘Batga’ adı verilen tahta üzerinde börk yapmak için keçe ya da y n kesiliyordu. Çeşitli mesleklerde de olduğu gibi, börk dikiminde de imece usul  çalışılıyor ve yardım alınıyordu. Normal büyüklükte börk olduğu gibi, uzun börk de yapılıyordu. Uzun börk için ‘sukarla  börk’ tabiri kullanılıyordu.  nde ve arkada iki kanadı bulunan börk içinse ‘kuturma börk’ adı kullanılıyordu. Börk yapan ve satan kişiye ‘b rk i’ deniliyordu.” (Durmuş, 2020: 95)

Börk, Orta Asya’dan gelen Ahilerin de giydiği bir başlıktır. Ahilik, Moğolların saldırıları yüzünden Orta Asya’dan Anadolu’ya g c eden esnaf ve zanaatkârlar tarafından, İslami temeller üzerine kurulan bir teşkilattır. Bu teşkilat, Anadolu’da 13. yüzyılla 19. yüzyıl arasında altı yüz elli yıl hüküm s rmuşt r (Beği , 2014: 48).

Ahilik, klasik tarikat örgütlenmesinden farklılık arz eder. Bu kurumun mensupları Yesevilik, Mevlevilik, Bektaşilik, Halvetilik, Rufailik gibi tarikatlara mensuplardı (Sarıkaya, 2003: 98). Börk, bilindiği gibi tarikatlar arasında da önemli bir yere sahiptir. Bu noktada, tarikat-fütüvvet-Ahilik çizgisinde börkün önemini anlatırken özellikle Yesevilik tarikatı için, börkün ne ifade ettiğinden kısaca da olsa bahsetmek gerekir. B rk n Yesevilik için  nemi, Hayati Bice’nin aktardıklarından çıkarılabilir:

“Ahmed Yesev ’nin ailesi büyük ve önemli bir aile ancak ablasının onu yetiştirmesi uygun görülüyor. Ahmed Yesev ’nin babası, kızına bir bohça veriyor ve yedi yaşına geldiğinde, bunu Ahmed Yesev ’ye vermesini istiyor. Tespih, börk, Selman-ı Farisi’nin sarığı, yüzük, asa (Hızır Aleyhiselamın hediye ettiği) var.” (Yesevi, 2019: 323)

G r ld Ğu gibi, babası Ahmed Yesevi’ye verilmek üzere hazırlanan bohçanın içerisine börk de koymuştur. Bu, börkün Yesevilik için önemini gösteren bir izdir. Mevlevilik ile Bektaşilik tarikatlarında börkün ne ifade ettiği hakkında ise aşağıda geniş bilgi verilecektir.

Kaynaklar, Asya’da börkün kullanıldığını doğrulamaktadır. Arapça metinlerde börk karşılığı olarak “*kalansive şaş*” (Taşkent k l hi) adına rastlanır (Esin, 1992: 327). Anadolu’ya g c eden Türkmenler ise bu coğrafyada da börkü kullanmaya devam etmişlerdir ( akmak, 2011: 146).

Börk, *Konak* romanında ilk olarak bugün Türkmenistan’da bulunan Merv şehrinde görülür (Sepetçioğlu, 1998: 17). Yesi’den Anadolu’ya doğru yola çıkan Kumral Dede, Merv’e eriştiğinde yorgunluktan bir tepenin üstünde baygın düşer. Onu bu hâlde bulup bir hana getiren ve aynı zamanda bir alp olan Rahman’ın başında da sivri bir börk vardır. Bu arada, 13. yüzyılda Osmanlı alplarının da başlarına genellikle börk giymeyi tercih ettiklerini belirtmek gerekir (Erkmen, 2019: 188). Rahman, aslında Buharalıdır. Moğollar yüzünden Buhara’yı terk etmiştir ve o da Kumral Dede gibi Konya’ya doğru gitmektedir. Rahman; ince, uzun ve d zɡ n bir

ata ve bükülmeyen bir kılıca sahiptir. Görünüşü, ahiden ziyade alpa benzer. Kuruluş Dönemi'nde Asya'dan Anadolu'ya gelen bu alpların, genişleyerek yeniçeriliğin ilk çekirdeğini oluşturdukları bilinmektedir. Kaynaklarda, yeniçeriliğin esasını ise Ahiliğin oluşturduğu söylenmektedir (Öz, 2001: 98). Bu bilgiye göre, yeniçeriliği Ahiler kurmuştur denebilir. Bu yüzden de hep, bahsi geçen alplar ile Ahiler arasında bir ilişki olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla, Asya'daki alpların başlarına taktıkları börk, daha sonra Anadolu'da Ahilerin ve yeniçerilerin başında da görülecektir. Ancak Asya'da, kırmızı / kızıl / lal renginde olan börk, Anadolu'da Orhan Gazi Dönemi'nde ak renginde görülecektir. Beylikler Dönemi'nde beylerin, açık kırmızı renkte börk giydikleri bilinmektedir. Buna rağmen, beylerden farklı görünmek isteyen Orhan Gazi, kendisi ve hasları için ak börkü tercih etmiştir: "Orhan Gazi'nin, yeni ordusuna kızıl börk yerine ak börk giyilmesini teklif eden ilk veziri Alaaddin/Alı Paşa'ya karındaşım demesi, öz kardeşi olduğundan ziyade bir Ahi reisi olmasıyla ilgilidir." (Döğüş, 2015: 76) Yeniçerilik kurumunun esasını Orhan Gazi zamanında kurulduğu göz önüne alınırsa yeniçerilerin neden ak börk giydikleri daha iyi anlaşılır.³ Alpların ve Ahilerin yeniçerilerle olan ilişkisi düşünüldüğünde ise Ahilerin Anadolu'da neden ak börk giydikleri de anlaşılacaktır. Üstelik yeniçerilerin giydikleri bu ak börk, daha sonradan Bektaşiliğe de geçecektir. Dolayısıyla, "Buna göre Yeniçerilerin börkü Bektaşi tarikatıyla ahilerin ak börkü ile ilgisi olduğuna dair çeşitli rivayetler doğrulanmaktadır." (Hacıgökmen, 2013: 108) Böylelikle, alplar ve Ahiler arasındaki ilişki, giydikleri börk nedeniyle ortaya çıkar. Romanda, bir alp olan Rahman'ın börkünün rengi her ne kadar belirtilmese de kendisi bir Türkmen olduğu için, kızıl bir börk giydiği tahmin edilebilir; çünkü Türkmenler kızıl börk giyerler. Oğuz Türkmen boylarındaki bu kırmızı merakı şöyle açıklanabilir: Türkler için al; yani kırmızı kutsal ve tanrısal bir renktir. Bu yüzden Oğuz Türkmen boyları börk adı verilen başlıklarının tepe kısmında tek tanrı inancına bağlı olarak kırmızı rengi kullanmışlardır (Küçük, 2010: 199). Anadolu'daki Ahiler ise ak börk giyeceklerdir. Aynı şekilde, Orhan Gazi zamanında ortaya çıkan yeniçerilere de ak börk giydirilmiştir (Eröz, 1973: 4- 5).

Görüldüğü gibi, Rahman karakteri bir Ahi değildir; fakat Ahiliğin Asya kökenli olduğunu, alpların daha sonra genişleyerek yeniçeriliğin ilk çekirdeğini oluşturduklarını ve bu geleneğin de esasını Ahilikten aldığı göz önüne alınırsa (Öz, 2001: 277) Rahman'ın börkü daha dikkat çekici hâle gelecektir. Üstelik börk, romanda sadece Rahman gibi alpların başında değil, bileyici gibi zanaatkarların başında da görülecektir (Sepetçioğlu, 1998: 103). Bu durum ise bir zanaatkar birliği olan Ahilik açısından ilgi çekicidir.

Romanda börkün dikkat çekici bir şekilde yer aldığı bir başka sahne ise Konya'da geçer. Mevlana Celâleddin, Selçuklu sarayının merdivenlerinde okuyucunun karşısına çıkar. Yazar-anlatıcı onu tasvir eder. Mevlana, beli hafif eğik bir şekilde yürümektedir. Elleri kol yenlerinin içinde, göbeğinin üstünde bağlanmış bir durumdadır. Başı sol omzuna doğru yaslanmış ve sarımsı uzun bir sakalı vardır. Börk biçimli başlığından ise dümdüz saçları taşmıştır (Sepetçioğlu, 1998: 87). Görüldüğü gibi romanda tasvir

edilen Mevlana, başlık olarak börk giymiştir. Burada önemli bir noktayı belirtmek gerekir. Halikarnas Balıkcısı, *Hey Koca Yurt* isimli eserinde Mevlana'nın aslında bir Ahi olduğunu vurgulamıştır. Ona göre Mevlana, “Kim olursan ol gel!” diyerek bir Ahi olduğunu zaten açıklar (Kılıçkaya, 2010: 83). Halikarnas Balıkcısı'nın bu görüşüne katılanlar da bulunmaktadır. Onlara göre de Mevlevilik bir Ahilik yoludur. Hz. Mevlana, Mesnevi'sini bir Ahi imajıyla tarif etmiştir (Halıcı, 1986: 167).

Halikarnas Balıkcısı, Ahilerin “börk” olarak adlandırdıkları başlığı, Mevlevi ve yeniçeri külahları ile karılaştırır ve “Mevlevi külahları ve çok daha uzun olan Yeniçeri külahları, bu Ahi b rkleridir.” der (Halikarnas Balıkcısı, 2001: 200). Kısacası Halikarnas Balıkcısı, Ahilerin başlarına giydikleri b rkleri Mevlevi k lahlarıyla eř tutar. Ona göre, Mevlevilerle Ahiler o kadar bir ve bütün h lindedirler ki aslında Mevlevilik denilen tarikat, Mevlana'nın oğlu tarafından değil de Şeyh H sаметtin İbn-i Ahi Türkmen tarafından kurulmuştur (Halikarnas Balıkcısı, 2002: 51). Bu bilgilerden hareketle, romanda sözü edilen Mevlana'nın börk biçimli başlığı takmış olması, Ahilik açısından daha da ilgi çekici görünmektedir.

Romanda, Selçuklu sarayının merdivenlerinin üst basamağında bekleyen bir delikanlı yiğit vardır. Mevlana, merdiveni çıkıp yiğidin yanına gelir ve ona selam verir. Delikanlı ise hafifçe eğilip yana çekilir ve ihtiyara yol verir; fakat delikanlı bu ihtiyarın Mevlana olduğunu henüz bilmemektedir. İhtiyarın selamını duyunca da elini eğilip  per. Sonrasında ise Mevlana yiğidin adını sorar. Aldığı cevap “Osman”dır. Daha sonra Osman Bey olacak ve bir devlet kuracak olan Ertuğrul Gazi oğlu Osman, bu sahnede henüz on beş on altı yaşlarındadır. Kısa, kalın yapılı biri olarak tarif edilir. Zengin olmasa da bey gibi giyinmiştir. Başında kırmızı  uhadan; yani sık dokunmuş y n kumaştan bir börk vardır. B rk n üstüne ise ak  almadan; yani yazma veya çemberden yuvarlak, burma bir sarık sarılmıştır (Sepetçioğlu, 1998: 90). G r ld ği gibi, Osman da bir börk giymiştir ve bu börkün rengi kırmızıdır. Osman'ın bu  uha börkün üstüne ak  almadan; yani yazmadan burma bir sarık sardığı kaynaklarda geçmektedir (Genç, 1997: 1087-1088). Osman'ın kırmızı börkünün üstünde beyaz bir sarığın yer alıyor olması, Anadolu'daki Sünni Türkmenlerin kızıl b rklerini hatırlatır. Bazı araştırmacılar ise Türkmenlerin, gökleri tutan kızıl bayrağın sembolü olarak kızıl börk giydiklerini ifade etmişlerdir.⁴

G r ld ği gibi, romanda on beş on altı yaşlarındaki Osman'ın börkü kırmızı renktedir. Osman, tıpkı Sünni Türkmenler gibi başındaki kızıl börkün üzerine beyaz bir sarık sarmıştır. Mustafa Necati Sepetçioğlu, romanda Osman'ın fiziki tasvirini yaparken çok dikkatli davranmış ve özellikle bu ayrıntıyı dile getirmiştir.

Ancak, Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi, kendisi ve hasları için ak bÖrkü tercih edecektir (Hacıgökmen, 2013: 109). Romanda, Osman'ın Ahiliği ile ilgili hiçbir bilgi verilmemiştir.⁵ Ancak, romanda Osman'ın daha o yaşta bir Ahi başlığı olan bÖrkü tercih etmesi, ileriki yıllarda neler olacağını habercisi gibidir; çünkü Osman Bey, Şeyh Edebalı'nın kızı ile evlenerek Ahilik müessesine de adım atmış olur.

Romanda, Şeyh Edebalı de bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıkar. O, bir postta oturur hâlde görünür. O da sivrice bir bÖrke sarılmış ak çalmadan bir burma sarık giymiştir (Sepetçioğlu, 1998: 176). Şeyh Edebalı'nın Ahi bÖrkü giymesi bu noktada okuyucuyu şaşırtmamalıdır; çünkü Halikarnas Balıkcısı'na göre Şeyh Edebalı zaten bir Ahi'dir: "Ahi başkanı ya da Evren'i Edebalı, kızını Osman Bey'e, Osman Bey Ahi olduktan sonra vermiştir. İlk sultanların çoğu Ahi idiler; çoğu sadrazam da öyle." (Halikarnas Balıkcısı, 2001: 206) Bu bilgiye göre, Şeyh Edebalı Ahilerin başı olmaktadır. Romanda Şeyh Edebalı, Anadolu'da birliğin kalmadığının farkındadır. Fazla dikkat çekmeyen ve başarılı olacak gibi görünen Osman Bey'i desteklemeye karar verir. Bunun için de kızı Mal Hatun'u Osman Bey'e vereceğini söyler. "Böylelikle Ahilerin de Osman Bey'in arkasından yürüyeceklerini sözlerine ekler." (Çeri, 2014: 317) Bu sebeple, Şeyh Edebalı'nın bir Ahi bÖrkü giymesi şaşırtıcı değildir. Romanda Karaca Ahmet, Şeyh Edebalı'nın tekkesinde toplanan bir meşverette Anadolu'da neler olup bittiğini anlatırken sıra Engürü; yani Ankara'daki Ahilere gelir. Karaca Ahmet, onların hâlini anlatmak ister; ama Şeyh Edebalı, onun sözünü keser: "Ahiler bizi bilir biz Ahileri..." (Sepetçioğlu, 1998: 183) Şeyhin verdiği bu cevap da onun Ahilerle olan bağlantısını gösterir. Osman'ın Şeyh Edebalı'nın kızı ile evlenmesi demek, bütün Ahilerin Osman'ın arkasında olması demektir. Bu durum, romanda bileycinin ağzından şöyle aktarılır: "Hele Şeyh Edebalı'ya güveyi olmasının ne demeliğini düşün. Anadolunun bütün şeyh, derviş, ahi, abdal o cins kimi varsa, hepsini Osman'ın ardında belle bundan gayri; nasıl bir ordudur bu bilir misin? Sizin gibi kılıçlı yiğitlerin on ordusuna bedeldir." (Sepetçioğlu, 1998: 205) Halikarnas Balıkcısı'na göre de bu evlilik Osman'ın işine gelmiştir. Devletin çıkarı için Ahi olan Osman Bey, bu sayede Karamanoğulları ile başa çıkabilmiştir. Ahi olduğu için, Ahiler ona ve Osmanlı Devleti'ne yardım etmişlerdir (Kılıçkaya, 2010: 80).

3. Bir Ahi Silahı Olarak Kılıç

Türk kültüründe kılıcın yeri ve önemi hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse şunlar söylenebilir:

"Türk kültüründe kılıcın kutluluğunu ve değerini ifade eden uygulamaların belki de en önemlisi, padişahların saltanat makamına oturmaları üzerine düzenlenen kılıç kuşanma merasimleridir. Taklîd-i şemşir ya da taklîd-i seyf olarak da adlandırılan bu merasimlerde Kânûnî'ye kadar padişahlar, Osman Gâzi'nin kılıcını kuşanmışlardır. İlk olarak Kânûnî 1520'de babası Yavuz'un İstanbul'a getirdiği, Hazreti peygamberin kılıcını kuşanmış ve böylece bu gelenek devam etmiştir. Bunun yanında Hz. Ömer'in, Halid bin Velid'in, Osman Gâzi'nin ve Yavuz'un

kılıcını kuşanan padişahlar olmuştur. Eyyüb el-Ensârî Türbesi'nde yapılması geleneksel hâle gelen bu merasimlerde önce namaz kılınmış, Kur'ân okunmuş ardından padişahlar dualar eşliğinde Hz. Peygamber'in ya da atalarının kılıçlarını kuşanmışlardır." (Tanrıbuyurdu, 2012: 147-148)

Türkçenin söz varlığında yer alan "kılıçlı" kelimesinden de bahsetmek gerekir. "Kılıç" adından türemiş sözcükler arasında yer alan "kılıçlı"nın Türkçedeki manalarından biri de şudur:

"Rum abdalları, Rum ahileri, Rum bacıları ve Rum gazileri olarak dört kısma ayrılan Anadolu erenlerinden fütüvvet ehlinin 'seyfi' kolunu oluşturan Rum gazilerine, Arapça bir kelime olan 'seyfi' sözcüğünün Türkçe karşılığı 'kılıçlı' (asker topluluğu) demek olduğundan, Anadolu'nun bazı yörelerinde bu rind topluluğuna verilen ad." (Çolak, 2018: 2176)

Görüldüğü gibi, Ahilerin de kullandıkları bir nesne olan kılıçtan Türkçeye "kılıçlı" diye bir kelime geçmiştir ve bu kelime doğrudan doğruya Ahilikle ilgilidir. Ahilikte kılıcın yeri ve önemi hakkında geniş bilgi ise roman değerlendirilirken verilecektir.

Romanda Kumral Dede, Yesi'den çıktığı yola devam eder ve kendisini Tebriz'den sonra yer alan bir handa bulur. Bu handa, bir debbağ; yani sepici ile tanışır. Sohbet ederler. Debbağ, iki yoldaşının daha olduğunu onların da kendisi gibi zanaatkâr olduğundan bahseder. Zanaat, beceri ve ustalık gerektiren iş demektir. Zanaatkâr ise bir zanaatı kendisine meslek edinen emekçidir. Debbağın diğer iki yoldaşı ise bileyici ve okçudur. Bu üç zanaatkâr daha önce Merv şehrindeki bir başka handa Rahman ile tanışmışlardır. Rahman, onların da kendisi gibi Konya'ya doğru gittiklerini öğrenince onlardan yoldaşlık diler. Debbağ, yoldaşları okçu ve bileyicinin rızasını almadan Rahman'ın teklifini kabul eder. Ancak, öteki iki yoldaşı razı olmazlar. Rahman'ın bir silah olan kılıç taşınması keyiflerini kaçırır ve "Kılıç, başımızı derde sokar" derler (Sepetçioğlu, 1998: 59). Yollar Moğollarla doludur ve Moğollar, kavga etmek için yer aramaktadırlar. Rahman ise delikanlıdır. Okçu ve bileyici, onun lafa katlanamayacağından ve Moğollara gücünü göstermek isteyebileceğinden endişe ederler. Böyle bir şey olursa zanaatkârlar zor duruma düşecektir. Hiçbir şey başımıza gelme bile Konya'ya gidip yerleştiğimizde başımıza kakar veya kakınç eder diye düşünürler. Rahman'ın, "Buraya kadar benim sayemde geldiniz." şeklinde düşünmesinden korkarlar. Hatta zanaatlarının gelirinden pay bile istemesinden çekinirler. Kısacası, kılıçlı bir yolcuyla yanlarında istemezler. Başka bir menzilde; yani konaklama yerinde zanaatkârlar, yine Rahman ile karşılaşılır. Ancak Rahman bu handa, hancıyı kızdıracak laflar söyler. Debbağ, yoldaşlarına "Yoldaşlar, bu delikanlı bizim kardaşımız, kılıç bizim kaderimiz, bizi bırakmıyor; biz de onu bırakmayalım" der (Sepetçioğlu, 1998: 60). Bileyici ve okçu, fikirlerinde ısrarcı olurlar ve "Biz, gölge istemeyiz." şeklinde karşılık verirler. Ancak, debbağ bu konuda tereddütlüdür. Bu sebeple, konakladığı handa karşılaştığı Kumral Dede'nin yanına sokulur ve ona "

Sana danışmak istediğim bu: Zenaat, kılıçla bir mi gitmelidir yoksa kılıç ayrı zenaat ayrı mı yol bulmalıdır. Yani kardaş kılıç olmazsa zenaat ne olur? Ben kılıcı besleyelim gölgesinde güçleniriz derim” der (Sepetçioğlu, 1998: 58). Debbağın yoldaşları, kılıçlı bir alp olan Rahman’ı yanlarında istemedikleri için gece yarısı kalkıp kaçır gibi yola düşerler. Ancak, debbağın akli hep Rahman’a verdiği sözde kalır.

Debbağ, tüm bu yaşadıklarını sohbet sırasında Kumral Dede’ye anlatır ve bu arada söz verip sözünü tutamadığı kılıçlı gencin adını da Kumral Dede’den öğrenir. Delikanlının adı üzerine yorumu şu şekildedir: “Rahman? Ne kadar kılıca yakışmayan bir ad?” Rahman, herkese ve her canlıya merhamet eden demektir ve Tanrı’nın sıfatlarından. Debbağın yorumunun ardından Kumral Dede şu cevabı verir: “Keşke her kılıçta bir Rahman olsa kardaş. Senin yoldaşların da çığlıktan kurtulurdu.” Bu cevaptan Kumral Dede’nin “Zanaatla kılıç birdir. Kılıç olmazsa zanaat da olmaz.” demek istediği anlaşılır. Debbağ da bunu anlamış olmalı ki ilk defa gözlerini kaldırıp Kumral Dede’ye bakar. Ancak bu cevaba rağmen, kılıca ihtiyacının olmadığını söyler. Debbağ göre, kendisinin kılıcı zanaatı olmalıdır (Sepetçioğlu, 1998: 60).

Tüm bunlardan yola çıkarak aslında birer zanaatkâr olan Ahilerin kılıçla⁶ ne kadar ilgilendiklerini sorgulanabilir.⁷ Son yapılan araştırmalarla, Ahilik kurumu için bir silah olan kılıcın ne kadar önemli olduğu ve hatta “seyfi Ahilik” adı altında ayrı bir kavramın bulunduğu ortaya konmuştur.⁸ Sonuçta Ahiler, aslında zanaatkâr birlikleridir. Ahi zaviyelerinde gençlere neler öğretildiğine bakıldığında Halikarnas Balıkcısı şunları söyler: “Kalfalıkları zamanında ‘feta’ denilen bu gençlere kılıç talimi, okçuluk ve binicilik öğretilirdi” (Halikarnas Balıkcısı, 2002: 50). Halikarnas Balıkcısı, eserlerinde Ahilerin kılıç talimi de yaptıkları bilgisini vermiştir.⁹ Ona göre, Ahilerin şed kuşanmaları daha sonra kılıç kuşanmaya dönüşecektir. Ahilerin kılıç talimi yaptıklarına dair bilgiler başka kaynaklarda da yer alır (Uslu, 1982: 35).

Romandaki zanaatkârların Ahi olduklarına dair herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Ancak, çok önemli bir ayrıntı olarak şunu belirtmek gerekir: Romanda bahsi geçen debbağ, aslında Ahilik teşkilatının kuruluşuna öncülük eden Ahi Evran’ı temsil etmektedir. Çünkü Ahi Evran’ın mesleği bilindiği gibi debbağlıktır (Beğiç, 2014: 220). Yazar, romanda Yesevi dervişi Kumral Dede’nin karşısına debbağı; yani Ahi Evran’ı çıkartarak zanaat ile kılıç arasındaki ilişkiyi tartışır. Bir başka önemli nokta ise debbağ Ahi Evran’ın da tıpkı Kumral Dede gibi bir Yesevi dervişi olmasıdır (Ecer, 2001: 6). Debbağın; yani Ahi Evran’ın sohbet ettiği Yesevi dervişi Kumral Dede, kılıçtan yana olduğunu belli etmiştir. Ancak, bir başka Yesevi dervişi temsil eden debbağ ise bu konuda kararsız gibidir. Buradan yola çıkarak Asya’daki zanaat ehlinin kılıç gibi silahlara mesafeli yaklaştığı; ancak Anadolu’ya gelip de Ahilik teşkilatı gelişince kılıcın zanaat ehli için öneminin çok daha artmış olduğu söylenebilir.

Romanın başkişilerinden olan Yesevi dervişi Kumral Dede, Osman’a bir müjde verir. Ona cihanın kendisini unutmayacağını söyler. İleride padişah olacağını, cihanın eşleri henüz yaratılmamış olan diğer padişahların da kendisinin neslinden geleceğini

müjdeler (Sepetçioğlu, 1998: 139). Kumral Dede, Osman'a Tanrı'nın bunu böyle istediğini belirttiikten sonra, "İlk muştuyu ben verdim sana. Padişahlığın şartıdır, ilk muştuyu verene bağışta bulunulur." der (Sepetçioğlu, 1998: 141). Bunun üzerine Osman, en ağır malım bu diyerek amcası Dünder Bey'in yadigarı olan kılıcı Kumral Dede'ye verir. Kumral Dede, kılıcı alır; ama Osman'dan bununla beraber bir söz de alır: Padişah olduğu zaman gelip bu kılıcı Kumral Dede'nin elinden kuşanacaktır (Sepetçioğlu, 1998: 143). Burada bahsi geçen kılıç kuşanmanın aslı ise peştamal; yani şed kuşanmadır. Peştamal kuşanmak, bir zanaatta ustalık kazanmak anlamına gelir. Halikarnas Balıkcısı, bir Ahi geleneği olan peştamal kuşanmanın daha sonra kılıç kuşanmaya dönüştüğü fikrini ortaya sürmüştür (Kılıçkaya, 2010: 83). Kısacası, Ahiler daha sonra kılıç kuşanmaya başlayacaklardır. Ahilikte de belli töreler dâhilinde bu şekilde kılıç kuşanma töreninin olduğu bilinmektedir (Avcı, 2004: 422). Kaynaklar, kılıç kuşanmanın Ahilik kültürüyle yakından ilgili olduğunu vurgularlar.¹⁰ Bu noktada, bir Yesevi dervişi olan Kumral Dede'nin, romanda Osman'a padişah olacağı zaman kılıç kuşandırmak istemesi Ahilik açısından bir mana taşımaktadır. Romanın sonlarına doğru Ertuğrul Gazi'nin ölümünün ardından Kumral Dede, Osman Bey'i kucaklayacak ve "Meşveretten sonra bana gel, söz verdim sana kılıcı ben kuşatacağım. Padişahlık kılıcıdır Osman oğlum" diyecektir (Sepetçioğlu, 1998: 304). Kılıcı kuşatacak olan Kumral Dede, bir Ahi olmayıp Yesevi dervişi olsa da Ahilik geleneğinde yer alan kılıç kuşanmayı dile getirmesi ilgi çekicidir. Üstelik Ahiliğin, Yeseviliğin bir devamı olduğu göz önüne alınırsa durum daha manalı olacaktır.

4. Sonuç

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Konak* romanında bir tarikat olarak Yesevilik çok ön planda olmasına rağmen, Yeseviliğin bir devamı olarak görülen, bütün çalışma kollarını içine alan bir ocak olan Ahilik, romanın çeşitli kısımlarına yazar tarafından sindirilmiştir. Özellikle de Ahilerin giydiği börk ve kullandıkları/kuşandıkları kılıç üzerinden, Orta Asya'dan gelen derviş ve zanaatkarlar etrafında Ahilik kurumunun çekirdeğine ve oluşumuna dair bilgiler verilmiştir. Ahilerin taktığı börkün romandaki bir alpin da başında olması, alpların daha sonra genişleyerek yeniçerilerin ilk çekirdeğini oluşturmaları ve yeniçerilerin de Ahi börkünün bir benzeri olan yeniçeri külahı takmaları, Halikarnas Balıkcısı'nın "Yeniçeriliği Ahiler kurmuştur" tezini hatırlatır. Romandaki börkle alakalı bir başka ilginç ayrıntı ise Mevlana'nın börk biçimli bir başlık giymiş olmasıdır. Mevlana'nın bir Ahi başlığı olan börkü giymesi, yine kimi kaynaklarda yer alan Mevlana'nın aslında Ahi olduğuna dair söylenenleri anımsatır.

Romanda Osman Bey de on beş altı yaşlarındaki hâliyle bile, okuyucunun karşısına börküyle çıkar. Üstelik bu börkün rengi kırmızıdır. Gencecik Osman'ı kırmızı börküyle görmek, Oğuz Türkmen boylarındaki kırmızı renk merakını hatırlatır. Romanda Osman, küçük yaşlarda olmasına rağmen, bir Ahi başlığı olan börkü tercih etmiştir. Osman'ın o yıllarda dahi başlık olarak börkü tercih etmesi, aslında geleceğe dair ipuçları verir. Osman büyüdükten ve "Osman Bey" olduktan sonra, Şeyh Edebalı'nın kızıyla evlenecek ve Ahilik müessesesine adım atacaktır.

Romanda bu kişilerin yanı sıra zanaat ehli kimselerin de börk kullanmaları Ahilik açısından bir anlam taşımaktadır. En önemlisi ise kaynaklarda bir Ahi başkanı olarak tanıtılan Şeyh Edebalı'nın, okuyucunun karşısına sivrice bir börke sarılmış ak yazmadan bir burma ile çıkmasıdır. Sepetçioğlu, Şeyh Edebalı'nın Ahiler ile olan ilişkisini de romanda iyice belli etmiştir. Onun, kızını Osman'a vermesinin ardından ise bütün Ahilerin Osman Bey'in arkasında olacağına bir zanaatkâr ağzından dile getirilmesi, börklü Şeyh Edebalı'nın Ahilerle olan birlikteliğini iyice ortaya çıkarır.

Kılıç ise Asya'daki Türkmen zanaatkârlar için tereddütle yaklaşılan bir nesnedir. Hâlbuki Anadolu'da daha da gelişip gelişecek olan Ahilik teşkilatı, peştamal kuşanmayı bırakıp kılıç kuşanmaya dönecektir. Bu noktadan hareketle, Asya Ahiliğinin kılıca bakış açısının olumsuz olduğunu; fakat Anadolu'ya geldiğinde bu durumun değişeceği söylenebilir. Bunun yanı sıra, bir Yesevi dervişi olan Kumral Dede'nin ilk padişah Osman Bey'e kılıç kuşandırmak istemesi ve bu törenin de aslında bir Ahi geleneğinden gelmesi, romandaki kılıç ve Ahilik ilişkisine dikkatleri çekmektedir.

Bu makalede, *Konak* romanında Mustafa Necati Sepetçioğlu tarafından açıkça yazılan fikirleri değerlendirmek yerine, iki nesne üzerinden Ahilik teşkilatı incelenmeye çalışılmıştır. Romanda yer alan ve kimi zaman çeşitli yollarla okuyucunun karşısına çıkan börk ve kılıç, aslında çok da ön plana çıkarılmamıştır. Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Konak* kitabında bariz bir şekilde Ahilik müessesesini anlattığını söylemek elbette bu noktada doğru olmayacaktır. Ancak Sepetçioğlu'nun, Ahiler için ayrı bir önem arz eden börk ve kılıç üzerinden, Orta Asya'dan gelen derviş ve zanaatkârlar etrafında, Ahilik kurumunun çekirdeği ve oluşumuyla ilgili okuyucuyu bilgilendirdiği söylenebilir. Makalede, mümkün olduğu kadar Sepetçioğlu'nun değindiği bu noktalara işaret edilmeye çalışılmıştır.

Sonnotlar

¹ Geniş bilgi için bk. Öger, Adem (2019). Uygur Türklerinde Fütüvvet Kültürü, Fütüvvet-Nâmeler ve Ahilik Teşkilatına Etkileri, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi* 13, 1-11.

² Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun hikâyeleri ve bu hikâyelerde halk kültürü unsurları hakkında bilgi edinmek için bk. Derya Kılıçkaya, "Zileli Yazar Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Hikâyelerinde Halk Kültürü Unsurları ve Değişim", III. Tarihi ve Kültürüyle Zile Sempozyumu, Tokat, Türkiye, 8 - 10 October 2015, ss.287-296.

³ "Yeniçerilerin başlarına giydikleri Akbörk'ün ilk defa Kayseri'deki külah-dûzlar çarşısında Bacılar tarafından imal edildiğini tespit etmekteyiz." Bayram, Mikail. (2001). "Türkiye Selçukluları Döneminde Bilimsel Ortam ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 10, 1-11.

⁴ "Burada şu hususa da işaret edelim ki, kızıl börklü Türkmenler Safevi dergâhının propaganda-ları sonucunda Anadolu'dan İran'a göçmeye başladıklarında, Anadolu'da kalan Sünnî Türkmenler başlarındaki kızıl börkün üzerine 'Osmanlı mücevvezesi' beyaz sarık sarmışlar ve İran'a gidenler ise kızıl börklerini muhafaza ettiklerinden dolayı onlara 'kızılbaş' adını vermişlerdir. Dolayısıyla, bazı halk izahlarında değişik bazı anlamlandırma biçimleri doğru değildir ve kızılbaş deyiminin aslı, Türklerin millî renk saydıkları kızıl (al) renkli keçe börk giyen kimse anlamından kaynaklanmaktadır. Gerçekten de eski Türk kaynaklarında kırmızı bayrağın daha çok kızıl bayrak diye adlandırıldığını, bunun sadece Türklere mahsus olduğunu, bunun bağımsızlık, şeref ve şehadet sembolü olarak kul-

- Bayram, Selahattin. (2012). “Osmanlı Devleti’nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları”. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21, 81-115.
- Begic, Hacer Nurgül. (2014). “Gelenekteki Değişim ve Keçecilik Sanatı”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakmak, Turgut. (2011). “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Romanlarında Tasavvuf”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Çeri, Bünyamin. (2014). “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Konak Romanında Mekân unsuru”. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 2 / 4, 308-321.
- Çolak, Mihrican. (2018). “Türkçenin Söz Varlığında ‘Kılıç’. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 7(4), 2154-2188.
- Ecer, Ahmet Vehbi. (2001). “Ahmed Yesevi Dervişi Ahi Evren ve Kayseri’de Ahilik”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/11, 47-64.
- Döğüş, Selahattin. (2015). “Osmanlı Beyliği Topraklarında Ahi Zaviyeleri ve Şeyh Ede Balı Meselesi”. *OTAM* 37, 61-86.
- Durmuş, Eda. (2020). “Eski Türklerde Askerî Yapı”. *Asya Araştırmaları Dergisi* 1/4, 87-101.
- Erkmen, Serkan Emir. (2019). “Erken Dönem Osmanlı Süvari Tipinin Bir Menşei Olarak Alplık/Bahadırılık/Gazilik Geleneği”. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 4 / 2, 174-203.
- Eröz, Mehmet. (1973). “Türk Kültüründe ‘Börk’ ‘Papak’ ve ‘Keçe Külâh’”. *Töre* 23, 3-6.
- Esin, Emel. (1992). “Börk”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 6, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 327-328.
- Genç, Reşat. (1997). “Türk İnanışları ile Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı - Kırmızı – Yeşil”. *Erdem* 9 / 27, 1075-1110.
- Gündüz, Ahmet. (2005). “Beylikler ve Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunda Ahilerin Siyasi ve Askeri Rolü”, *I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler* C. 1, Haz. M. Fatih Köksal, Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali. (2013). “Ahilerin Genel Görünüşleri Üzerine Bir Çalışma”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 67, 103-119.
- Halıcı, Feyzi. (1986). “Ahilik ve Mevlevilik”. *Türk Kültürü ve Ahilik XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri*, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Halikarnas Balıkcısı. (2001). *Hey Koca Yurt*. Haz. Şadan Gökovalı. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- . (2002). *Düşün Yazıları*. Haz. Azra Erhat. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kılıçkaya, Derya. (2010). “Halikarnas Balıkcısı ve Ahilik”. *Folklor \ Edebiyat* 63, 71-90.

- . (2015). “Zileli Yazar Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Hikâyelerinde Halk Kültürü Unsurları ve Değişim”. *Zile Kültür Sanat Dergisi* 7/8, 287-296.
- Kırpık, Güray. (2004). “Tarihi Gelişim İçinde Ahilik ve Lonca Müessesesi”, *Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Ahilik Araştırma Dergisi* 1\1, 79- 92.
- Küçük, Salim. (2010). “Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı”. *Bilig* 54, 185-210.
- Öger, Adem (2019). Uygur Türklerinde Fütüvvet Kültürü, Fütüvvet-Nâmeler ve Ahilik Teşkilatına Etkileri, *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi* 13, 1-11.
- Öz, Baki. (2001). *Bir Alevilik Yolu Ahilik*. İstanbul: Can Yayınları (Adil Ali Atalay).
- Sarıkaya, M. Saffet.(2003). “Ahilik Kültürünün Aleviliğe Yansıyan Boyutları”. *Yol Dergisi* XXV, 98-112.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati. (1998). *Konak*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Tanrıbuyurdu, Gülçin. (2012). “Klasik Türk Şiirinde Kılıç Duası”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 9, 139-166.
- Temel, Hilal. (2007). “Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim ve Öğretimindeki Rolü”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Türk, Emine Bilgehan.(2018). “Millî Bir İmge Olarak Türk Romanında Kalpak”. *Gazi Türkiyat* 22, 167-180.
- Uslu, Mustafa. (1982). “Ahi Birlikleri ve Loncalar”. *Millî Eğitim ve Kültür* 4 \ 14, 28-45.
- Yesevi, Çağla Gül. (2019). “Türkistan’dan Göç ve Köklerle Bağ Kurmak”, *USOBAK IV. Uluslararası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi* 11-13 Eylül 2019. Ed. Yusuf İnal, Hasan Kara, Turhan Çetin, 317-325.
- Yetiş, Kâzım. (2007). “Mustafa Necati Sepetçioğlu’nun Romanlarında Türk Tarihinin Yorumu”. *Erdem* 49, 1-6.
- Yüksel, Mücahit. (2018) “Siyaset ve İktidar Zemininde Yesevîlik”. *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi VI. Uluslararası Şeyh Şa’ban-ı Velî Sempozyumu –Yesevîlik- Bildirileri* 23-25 Kasım 2018, 55-66.